

ZELFREGULATIE IN HET BASISONDERWIJS

kind-leergesprekken

Lessen voorbereiden, doelen stellen, wat heeft welke leerling wanneer nodig en hoe ga je dit begeleiden? Als leerkracht ben je de hele dag bezig het leren van leerlingen te reguleren. Thuisonderwijs door Covid-19 heeft meer dan ooit tevoren duidelijk gemaakt dat wij als leerkracht het leren van onze leerlingen niet alleen moeten reguleren, maar dat wij onze leerlingen ook moeten begeleiden in het zelf kunnen reguleren van hun eigen leren.

Wij moeten leerlingen leren het zelf te kunnen doen!

Maar hoe kun je nu als leerkracht het proces van zelfregulerend leren bij leerlingen begeleiden? obs Het Slingertouw uit Heerenveen is op onderzoek uitgegaan.

“

Zelfregulatie, een actief en constructief proces waarin een leerling doelstellingen leert bepalen, initiatief neemt en verantwoordelijkheid leert nemen voor het eigen leerproces (Zimmerman, 2002)

”

Maar hoe kun je nu als leerkracht leerlingen begeleiden om tijdens hun leerproces passende doelstellingen te bepalen zoals Zimmerman (2002) aangeeft? Hoe zorg je ervoor dat de leerling actief betrokken is bij het bepalen van deze doelstellingen, hier eigenaar van wordt en zo verantwoordelijkheid leert nemen voor zijn eigen leerproces? Met andere woorden hoe zorg je er als leerkracht voor dat leerlingen gaan nadenken over hun eigen leren en wat ze daarbij nodig hebben, zodat ze leren hun eigen leren te reguleren?

DE ENE LEERLING IS DE ANDER NIET

Leerlingen verschillen qua persoonlijkheid en ontwikkelen zich allemaal in een ander tempo en bevinden zich op diverse leerniveaus. Ieder kind heeft dus andere onderwijsbehoeften. Als leerkracht dien je dan ook de begeleiding af te stemmen op de individuele onderwijsbehoeften van de leerling. Door deze begeleiding krijgt de leerling meer inzicht in het eigen leren en het eigen leerproces en raakt zo meer betrokken en gemotiveerd.

HOE KUNNEN LEERKRACHTEN EN LEERLINGEN ONDERWIJSBEHOEFTE BETER IN BEELD KRIJGEN?

Aanen-Zilvold en Bulterman (2013) geven in hun onderzoek aan dat kind-leergesprekken helpen om onderwijsbehoeften van kinderen duidelijker in beeld te krijgen. Ook Pameijer (2009) stelt dat we, door het voeren van gesprekken, leerlingen actief betrekken bij hun eigen ontwikkeling en als leerkracht relevante informatie kunnen verkrijgen die alleen bij de leerling zelf te verkrijgen is, namelijk hun eigen visie, beleving en ideeën.

Ook leerlingen krijgen door kind-leergesprekken inzicht in hun eigen leerproces en gaan nadenken over hun eigen leren (metacognitie). Hoe meer inzichten een leerling krijgt in zijn of haar leerproces, hoe beter een leerling in staat is om het eigen leren te reguleren. Wanneer het zelfregulerend vermogen van leerlingen toeneemt, neemt de leermotivatie bij leerlingen ook toe (Ryan & Deci, 2000). Door kind-leergesprekken te voeren, worden leerlingen actief betrokken bij de bedoeling van leren, herkennen zij hun onderwijsbehoeften en zijn zij onderdeel van het maken van een plan. Zij worden hiermee meer eigenaar van hun eigen leerproces (Lamers & Creemers, 2017). Kanttekening hierbij is dat kinderen volgens Dijkstra (2015) pas vanaf negen jaar beschikken over de capaciteit om hun eigen manier van leren te overdenken.

“

Het geheim van goed onderwijs is luisteren naar je leerlingen (Hattie, 2013)

”

WAT VRAAGT HET VOEREN VAN EEN GOED KIND-LEERGESPREK VAN LEERKRACHTEN

Om als leerkracht een goed kind-leergesprek te kunnen voeren moet je beschikken over een goede grondhouding. Hierbij gaat het om nieuwsgierigheid, onvoorwaardelijke acceptatie, belangstelling, respect en empathie (Delfos, 2018). Een goed kind-leergesprek voeren vraagt luister- en spreekvaardigheid, gesprekstechnieken, reflecteren op eigen communicatiestijl en behoefte om te leren van de ervaring (Lamers & Creemers, 2017). De kwaliteit van ieder gesprek is afhankelijk van de mate van vertrouwen tussen de gesprekspartners. Er moet wederzijds vertrouwen zijn tussen leerkracht en leerling (Delfos, 2018).

"VAN PROBEREN KUN JE LEREN"

Een zin die de leerkrachten van obs Het Slingertouw vaak zeggen tegen hun leerlingen. Dat gaan ze nu ook zelf doen door aan de slag te gaan met het ontwerpen van en experimenteren met kind-leergesprekken met als uiteindelijke doel het bevorderen van de zelfregulatie van hun leerlingen. Door het voeren van kind-leergesprekken willen de leerkrachten beter zicht krijgen op onderwijsbehoeften van hun leerlingen, zodat zij het leerproces van de leerlingen beter kunnen begeleiden en leerlingen meer inzicht krijgen in en eigenaardigheden van hun eigen leerproces.

DE INHOUD VAN HET KIND-LEERGESPREK

Gesprekken die gevoerd zijn binnen de school, met een school voor voortgezet onderwijs en een huiswerk begeleidingsinstituut hebben duidelijk gemaakt dat de nadruk bij de kind-leergesprekken moet komen te liggen op de ontwikkeling van leerstrategieën en de onderliggende executieve functies. Ook de leerlingen hebben mee mogen denken over de kind-leergesprekken. Het expliciet gebruik maken van de inzichten die door leerlingen worden verwoord, vergroot hun betrokkenheid bij en verantwoordelijkheid voor onderwijsinnovaties (Verbeek & Ponte, 2014).

“**Nou, het is handig. Stel, je vindt iets moeilijk dan kan je erover praten met de juf of meester en samen een oplossing maken.**
(leerling groep 7)

”

WAT ZIJN EXECUTIEVE FUNCTIES?

Executieve functies zijn de regelfuncties van je brein. Het zijn vaardigheden die het mogelijk maken gedrag en emoties te reguleren (Dawson & Guare, 2019). Door deze vaardigheden kunnen leerlingen doelen kiezen, activiteiten plannen en organiseren, aandacht ergens op gericht houden en uitvoering van een taak volhouden. Vaardigheden die ten grondslag liggen aan zelfregulatie en dus van belang zijn om te bespreken tijdens een kind-leergesprek.

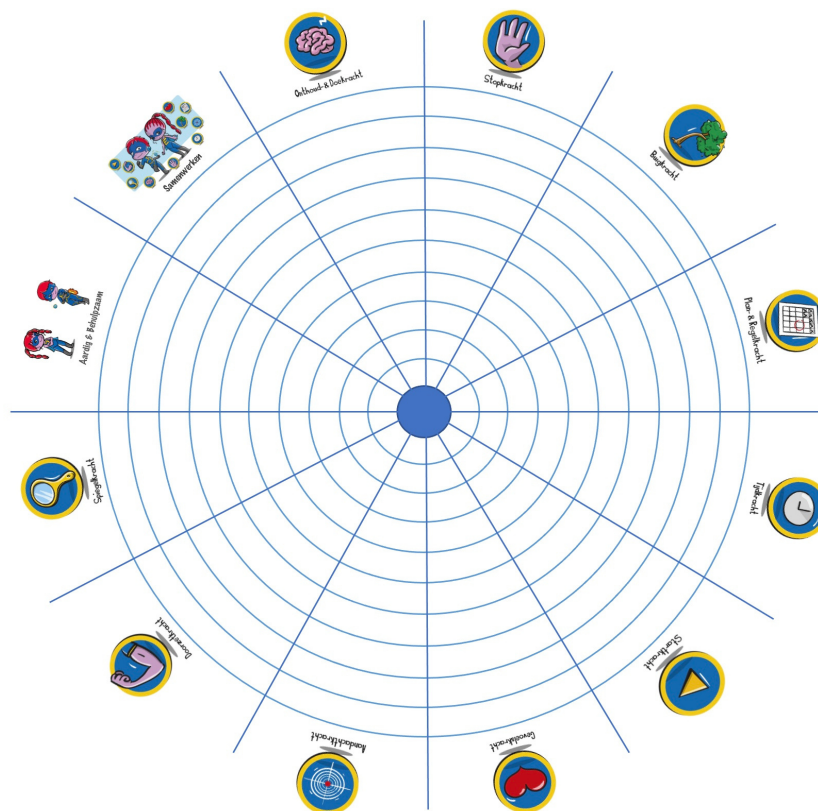
HET ONTWIKKELEN VAN EEN KIND-LEERGESPREK FORMAT

Bij veranderingen en innovatie is samen creëren, co-creatie, van groot belang om te zorgen voor draagvlak. Samenwerking om vanuit een gemeenschappelijke visie vorm te geven aan een geïntegreerde aanpak die tegemoetkomt aan de behoeften van groepen (De Waal, 2018). Zo ook op obs Het Slingertouw bij het ontwerpen van een format voor het voeren van de kind-leergesprekken.

Alle input van zowel leerkrachten als leerlingen en externe partijen zijn meegenomen en besproken in een speciaal geformeerde kind-leergesprekken werkgroep. Het doel was om een overzichtelijk en gebruikersvriendelijk kind-leergesprek format te ontwikkelen, die zowel door de leerling als door de leerkracht makkelijk ingevuld en afgelezen kon worden. Ook moest het format passen bij de ontwikkeling van het digitale leerling portfolio en aansluiten bij het lesprogramma Breinhelden (Herrewijn & Monfils, 2018), waarmee op het Slingertouw gewerkt wordt om de executieve functies bij leerlingen te versterken. Dit heeft geresulteerd in het ontwerp van een ontwikkelcirkel als kind-leergesprek format (zie figuur 1).

“**Ziet er leuk uit met alle Breinkrachten, dan kan je ervan leren.**
(leerling groep 3)

”

Figuur 1. Ontwikkelcirkel kind-leergesprek

“Dingen kunnen ook beter in plaats van opgeven. Je kunt groeien en beter worden in dingen als je doorzet. (Leerling groep 7)”

VAN EXPERIMENTEREN KUN JE LEREN: LEERKRACHT EN LEERLING IN GESPREK

Op aangeven van de werkgroep kind-leergesprekken is het ontwikkelde format uitgetoetst in de groepen 3 t/m 8. Leerkrachten uit deze groepen zijn met een leerling in gesprek gegaan aan de hand van de ontwikkelcirkel. De leerling kan door middel van inkleuren aangeven hoe hij of zij vindt dat de executieve functies ontwikkeld zijn. Ook de leerkracht kan de ontwikkelcirkel inkleuren. Aan de hand hiervan gaan leerkracht en leerling met elkaar in gesprek. Ze bekijken de overeenkomsten en verschillen, bespreken waar de leerling zich nog meer in kan ontwikkelen, stellen doelen en bedenken samen een plan om hieraan te gaan werken.

“Kinderen worden op deze manier medeverantwoordelijk gemaakt voor hun eigen leren. (Leerkracht groep 6)”

UITKOMSTEN EXPERIMENT

Na het afnemen van een enquête onder leerkrachten en doen van interviews met leerlingen is de conclusie dat de meeste leerkrachten door het voeren van kind-leergesprekken onderwijsbehoeften beter in beeld hebben. De tijdsinvestering van een gesprek en het stellen van doelen zijn nog wel aandachtspunten. Leerlingen geven aan dat zij het idee hebben dat leerkrachten nu beter weten wat ze nodig hebben. Wel is het zo dat bovenbouwleerlingen beter in staat zijn om hun onderwijsbehoeften onder woorden te brengen. Middenbouw leerlingen hebben hierbij meer begeleiding nodig van de leerkracht. Leerkrachten zijn positief over de inhoud van het format. Executieve functies geven houvast om met leerlingen in gesprek te gaan, maar een opbouw in executieve functies per leerjaar is wel wenselijk. Leerlingen ervaren de kind-leergesprekken als fijn en het werken met het format leuk. Leerlingen zijn meer gaan nadenken over hun eigen leren. Ze worden hiermee meer eigenaar van hun eigen leerproces.

KLAAR? KUNNEN DE LEERLINGEN NU ZELFREGULEREND LEREN?

Nee, nog niet, maar een eerste aanzet is gemaakt. Nu gaat obs Het Slingertouw aan de slag met het verfijnen van de ontwikkelcirkel om een goede opbouw van groep 3 t/m 8 te realiseren en het stellen van doelen zichtbaar te maken. Ook zullen de leerkrachten zich gaan specialiseren in het voeren van kind-leergesprekken door teamtrainingen en zal een werkgroep samen met de directie de organisatie en implementatie van de kind-leergesprekken vorm gaan geven. obs Het Slingertouw hoopt andere basisscholen bewust te maken van het belang van het voeren van kind-leergesprekken en hun leerlingen hiermee meer eigenaar te laten worden van hun eigen leerproces om zo meer zelfregulerend de toekomst tegemoet te kunnen gaan!

Opmerkingen, vragen of tips? Ze zijn welkom! Neem contact op met Angela Leemeijer (angela.leemeijer@ambion.nl). Groepsleerkracht en intern begeleider, obs Het Slingertouw Heerenveen.

BRONNEN

Aanen-Zilvold, E., & Bulterman-Bos, J. (2013). Identificatie van onderwijsbehoeften met behulp van kindgesprekken. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 52(2), 57-66

Delfos, M.F. (2018). *Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar*. Amsterdam: SWP Publishers

Dijkstra, P. (2015). *Zelfregulerend leren: Effectiever leren met strategieën*. Amsterdam: Boom uitgevers.

Hattie, J. (2013). *Leren zichtbaar maken*. Rotterdam: Bazalt Educatieve Uitgeverijen

Herrewijn, B. & Monfils, E. (2018). *Breinhelden*. Rotterdam: Bazalt Educatieve Uitgeverijen.

Lamers, P. & Creemers, M. (2017). *Leergesprekken in een notendop*. Helmond: OMJS

Pameijer, N., Beukering, T. van & Lange, S. de (2020). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam. Samen met collega's, kinderen en ouders aan de slag*. Leuven: Acco.

Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67
doi:10.1006/ceps.1999.1020

Verbeek, G. & Ponte, P. (2014). *Participatie in het onderwijs; onderzoek met en door leerlingen*. Den Haag: Boom Lemma

De Waal, V. (2018). *Interprofessioneel werken en innoveren in teams; samenwerking in nieuwe praktijken*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Zimmerman, B. (2002). Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview. *Theory into practice*, 41(2), 64-70.
doi:10.1207/s15430421tip4102_2